

ктивної системи підвищення кваліфікації службовців всіх рівнів та ротації кадрів з метою уникнення сталої мережі взаємозв'язку.

1. Флейчук М.І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації: [монографія] / Марія Ігорівна Флейчук. – Львів: Ахілл, 2008. – 660 с. 2. Роуз-Аккерман С. Коррупція и государство. Причины, следствия, реформы / Сьюзен Роуз-Аккерман // [Пер. с англ. О. А. Алякринского]. — М.: Логос, 2003. — 398 с. 3. Антикорупційні ініціативи Президента України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Президента України. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/content/anticorruption.html>. 4. Латов Ю. Коррупція / Юрий Латов // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: — [www.krugosvet.ru/...](http://www.krugosvet.ru/)

УДК 334.012.64:658.589

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

У статті висвітлені проблеми інноваційної активності малого та середнього підприємництва. Проведено порівняння із інноваційною діяльністю малих та середніх підприємств в країнах ЄС. Запропоновані організаційно-економічні заходи розв'язання проблем інноваційного підприємництва.

Ключові слова: інноваційне підприємництво та інфраструктура.

The article is devoted to the investigation of problems of innovative activity of small and medium entrepreneurship. The comparison with innovative activity of small and medium enterprises in the EU countries is conducted. The organization and economical measures concerning improving of the problems and innovative entrepreneurship are proposed.

Key words: innovative activity and infrastructure.

Досвід країн, які динамічно розвиваються, свідчить, що значна увага державної політики приділяється інноваційному та науково-технологічному розвитку з концентрацією зусиль на проведених власних досліджень за перспективними науково-технічними напрямками, що можуть забезпечити прориви у майбутньому, а також тісній інтеграції економічних агентів з метою посилення інноваційної компоненти. Сучасна економіка все більше набуває ознак інноваційної, що проявляються таким чином:

- ✓ у структурі інновацій близько 60 % становлять інновації неординарного проривного типу або які відносяться до технологічних досягнень;
- ✓ запровадження інновацій супроводжується зниженням матеріаломісткості та енергомісткості виробництва, зростанням продуктивності праці та рівня конкурентоспроможності національної економіки;
- ✓ технологічним та виробничим потенціалом матеріальних та трудових ресурсів, здатних забезпечити конкурентоспроможність і високотехнологічність продукції;
- ✓ зростанням порівняно з традиційною економікою показників економічної ефективності.

Дослідженню проблем та перспектив інноваційного розвитку країни, його інституційного та організаційного забезпечення присвячено праці А. Гальчинського, В. Гейця, В. Денисюка, Ю. Макогона, Б. Маліцького, В. Семиноженка, Л. Федулової та інших. Проте, залишаються нерозв'язаними проблеми інноваційної діяльності в окремих формах підприємництва, зокрема малого і середнього. Звідси, метою статті є аналіз інноваційної активності малого та середнього підприємництва (МСП) та розробка пропозицій для стимулювання активізації з урахуванням досвіду країн ЄС.

Очевидно, центральну ланку в інноваційній системі займають економічні агенти, які формують попит на інноваційну продукцію, результати інтелектуальної праці, перетворюють їх в інноваційний капітал. Відповідно, ключовою є реалізація потенціалу МСП у розробці та впровадженні інновацій. Необхідними передумовами посилення ролі малого інноваційного підприємництва у

KORRUPTSIYA.html. 5. Ranking countries on the easing of doing business in 2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/data/explore/economies/ukraine>. 6. Doing Business 2011 Making a difference for entrepreneurs [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/reports/doing-business/doing-business-2011>. 7. Корупція в повсякденному житті суб'єктів підприємництва та роль громадських організацій у процесі її подолання [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kmv.gov.ua/servdir.asp?Id=157&IdServ=2239>. 8. Corruption Perceptions Index 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi. 9. Kaufmann D. Corruption: the facts/ Daniel Kaufmann. – Foreign policy. – 1999. – № 107 (Summer). – P. 114-131. 10. Spector B. Fighting corruption in developing countries: Strategy and Analysis/ Bertran Spector. – Library of congress. – 2005. – 300 p. – ISBN 1-26549-202-1

Надійшла до редколегії 12.11.10

А. Мокій, д-р екон. наук, проф.,
Ю. Полякова, канд. екон. наук, доц.,
Ю. Слюсарчук, канд. фіз.-мат. наук, доц.

сучасній економіці вважаємо насамперед загострення внутрішньогалузевої та зовнішньої конкуренції, насичення ринку стандартизованою продукцією масового попиту, а достатніми – конкурентні переваги інноваційного успіху малих і середніх підприємств, які полягають у:

- ✓ меншому масштабі фінансових ресурсів і простішому пошуку джерел фінансування, у тому числі приватного капіталу;
- ✓ виникненні значної кількості підприємств, що посилює конкуренцію і є своєю чергою додатковим імпульсом для інновацій;
- ✓ збільшенні зайнятості, зменшенні соціальної напруги, прискоренні реформування соціально-економічної системи;
- ✓ скороченні тривалості інноваційного циклу завдяки мінімізації структурної побудови систем управління та швидкого реагування на конкурентні виклики (внутрішньонаціональні, мегарегіональні та глобальні).

Вітчизняні вчені наголошують і на інших перевагах – відсутність бюрократизму, прагнення до пошуку, низький рівень накладних витрат, швидка апробація нововведень, високий рівень мотивації, прями та безпосередні контакти з партнерами, швидке прийняття управлінських рішень [8, с. 22].

Малі та середні інноваційні підприємства загалом розглядаються в країнах ЄС як одна з форм проміжної інфраструктури між державним науково-дослідним сектором та великими промисловими підприємствами. Саме тому їх підтримка є одним з домінуючих напрямів державної інноваційної політики [2, с. 89].

Інноваційні моделі розвитку країн ЄС, особливо Франції та Німеччини орієнтовані на підтримку малих і середніх інноваційних фірм, кількість яких коливається від 60 до 80 % загальної. Політика спрямована на підвищення інноваційного потенціалу підприємництва шляхом надання грантів та пільгових кредитів, консультацій та інформаційної підтримки через мережу технологічних інкубаторів. Для цього створені і функціонують центри технологічної інформації (Данія), центри бізнес-зв'язків (Великобританія), фонди сприяння трансферу

технологій (Швеція), інноваційні координаційні центри (Франція, Великобританія, Греція).

На противагу цьому в Україні нерозвиненість інноваційної інфраструктури та низька її якість зумовлюють високі трансакційні витрати, пов'язані з пошуком інформації про інноваційні розробки та партнерів у сфері комерціалізації технологій і винаходів, захистом прав інтелектуальної власності. Більшість з існуючих об'єктів інфраструктури спрямована на обслуговування потреб традиційного підприємництва, внаслідок чого зростає просторова нерівномірність їх структури, не створено умов для активізації венчурного капіталу як джерела фінансування інноваційних проєктів.

Загалом перешкоди інноваційної діяльності малих підприємств, розглядаються у контексті фінансових, внутрішньовиробничих, організаційно-комунікаційних, інформаційних та ринкових аспектів [1]. Малий бізнес в Україні представлений переважно у посередницьких операціях або галузях, непривабливих для інвестування, звідси низький рівень граничної схильності до інвестування у інноваційний розвиток підприємництва.

Враховуючи, що державна статистика не обліковує інноваційну діяльність МСП, розглянемо динаміку інноваційної діяльності промислових підприємств.

Протягом останніх років динаміка кількості організацій, що виконують дослідження та розробки, є спадною:

у 2004 р. – 1505, а у 2009 – 1340 одиниць. Це стосується й частки інноваційних підприємств – зменшення з 18 % у 2002 р. до 12,8 % у 2009 р. (рис. 1). Зниження інноваційної активності навіть у період поживлення економічного зростання свідчить про реальне "провалля" між наукою, виробництвом і бізнесом, а також про відсутність внутрішнього попиту на інноваційну продукцію. Тобто, з погляду теорії систем відсутня взагалі інноваційно орієнтована (активована) національна соціально-економічна система, тому що відношення між домінуючими елементами моделі складу системи несформовані, отже несформовані такі системні ознаки, як структура, цілісність, ієрархічність системи. З іншого боку, за М. Портером національна економічна система неконкурентоспроможна, тому що відсутній попит на об'єкти промислової власності або результати інтелектуальної праці. Отже, якщо траєкторія попереднього розвитку, базована на таких рентиорієнтованих мотивах поведінки економічних агентів – первинних і вторинних власників капіталу, нагромадженого внаслідок перерозподілу національного багатства України, які погіршують якість людського капіталу, еколого- і техногенну і безпеку держави, то й траєкторія майбутнього розвитку не буде інноваційно і знанневоорієнтованою внаслідок інерційності системи.

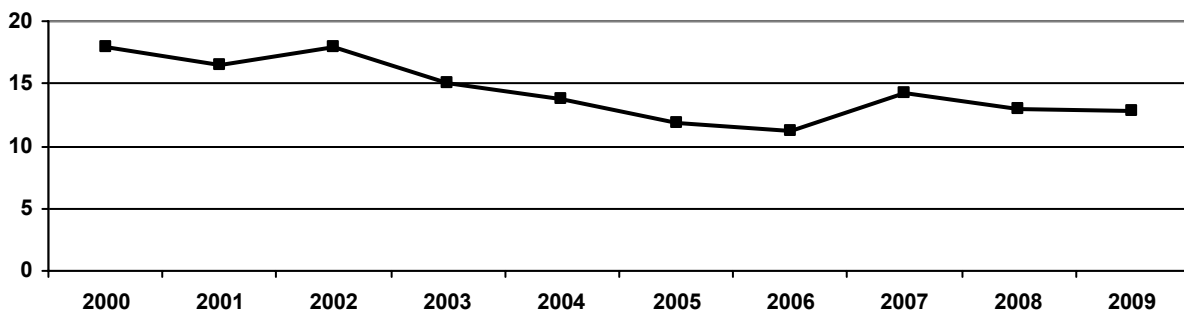

Рис. 1. Динаміка інноваційних підприємств у % до загальної кількості [5]

Аналогічна тенденція властива і динаміці частки інноваційних підприємств у загальній кількості (зниження з 14,8 % у 2000 р. до 10,7 % у 2009 р.) при збереженні гармонійності коливань.

Серед підприємств, що займалися інноваціями в Україні у 2009 році найбільше придбало машин та обладнання (62 % від загальної величини витрат). При цьому частка підприємств, що придбали нові технології становила лише 1,4 %, дослідженнями і розробками займалися 10,6 %.

Лісабонська стратегія одним з пріоритетів ЄС визначає досягнення показника наукоємності ВВП до рівня 3 %, сьогодні середній рівень наукоємності ВВП у країнах ЄС-27 становить 1,84 %. Найвищий показник – у Швеції (3,73 %) та Фінляндії (3,45 %). Вища за середню в країнах ЄС наукоємність ВВП у Німеччині (2,51 %), Австрії (2,45 %), Данії (2,43 %) та Франції (2,12 %). Цим же документом передбачено, що бізнес-сектор (або підприємницький) економіки буде фінансувати дві третини витрат на НДДКР.

Проте за статистичними спостереженнями, частка підприємств малого та середнього бізнесу, що займається інноваційною діяльністю в Україні, сягає 10 %, для порівняння в окремих країнах відповідні мінімальні показники в Португалії – 26 %, Греції – 29 % [2].

Недооцінка в підприємницькому середовищі важливості інтелектуалізації капіталу, у тому числі людського, немотивованість процесу комерціалізації інтелектуаль-

ної власності спричиняє спрямування фінансових ресурсів на інвестування у старопромислові галузі, а не у розвиток високотехнологічних укладів. Так, за офіційною статистикою, вже тривалий період основним джерелом фінансування інновацій залишаються власні кошти підприємств (у 2009 р. за рахунок на державного бюджету – 1,5 % витрат, іноземних інвесторів – 19 %, власних коштів – 65 %).

Отже, головними чинниками відставання України за рівнем інноваційного розвитку МСП є низький рівень інвестування в економіку, відсутність зв'язку між наукою та бізнесом, недосконалість інституціонального базису макромоделі розвитку на інноваційних засадах.

Як відомо, оцінка стану економічної системи пов'язана з необхідністю дослідження великої кількості параметрів. Переважно значення та вплив кожного з них є невідомі. Тому достатньо широко використовується системний підхід до аналізу, що враховує синергетику різних компонентів системи. Для дослідження складних процесів взаємовідносин елементів моделі складу економічної системи або структури системи спираються на біологічні моделі динаміки популяції [10]. Виявляється, що елементарні процеси боротьби за існування підпорядковуються квантифікованим закономірностям. Використання таких математичних моделей створює можливість комп'ютерних експериментів вивчення траєкторії розвитку соціально-економічної системи при різних значеннях вхідних параметрів і знаходження оптимального розв'язку проблем.

В основу узагальненої моделі динаміки інноваційної діяльності підприємств сектора МСП покладено принцип балансу загальної чисельності популяції, аналогічно як і в біологічних моделях популяції. Для інноваційної діяльності це може бути обсяг виробництва, доходи (видатки), потенційний попит, ефективність функціонування інноваційного кластеру, обсяги трансакційних витрат майбутніх періодів.

Динаміку чисельності популяції, не враховуючи особливостей всередині популяції, зовнішніх збурень можна описати за допомогою диференціального рівняння – так званого логістичного рівняння [7]:

$$\frac{dy(t)}{dt} = a y(t) - b y(t)^2. \quad (1)$$

Для системної динаміки інноваційної діяльності це означає, що такі фактори, як обсяги інвестицій, комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, інтелектуального капіталу, правові, політичні чинники розвитку, що впливають на інноваційну активність, об'єднуються у два інтегральних керуючих параметри – коефіцієнт стимулювання a та коефіцієнт гальмування b розвитку (ресурси, законодавство, кокуренція тощо).

В соціально-економічній системі взаємодіють n -елементів (економічних агентів), тому

$$\frac{dy_i(t)}{dt} = a_i y_i(t) - b_{ij} y_i(t) y_j(t), \quad (i, j = 1, n), \quad (2)$$

де a_i – коефіцієнт стимулювання розвитку i -го елемента системи, b_{ij} – коефіцієнт гальмування розвитку i -го елемента за рахунок j -го.

Методи теорії динамічних систем дають можливість розглянути обернену задачу – за відомими часовими рядами функціонування системи визначити керуючі параметри, тобто коефіцієнти стимулювання розвитку та гальмування динаміки інноваційної діяльності.

Побудована таким чином математична модель дає можливість спрогнозувати поведінку системи, тобто запобігти виникненню кризової ситуації. Основною перевагою моделі є врахування реальних факторів стимулювання та гальмування розвитку, які своєю чергою, можна обчислити на підставі статистичної інформації.

Одним із дієвих шляхів підтримки інноваційної діяльності підприємств малого та середнього бізнесу є створення та активізація інноваційної інфраструктури, зокрема бізнес-інкубаторів та технопарків. Як відомо, інкубатори надають інноваційним фірмам на певний період приміщення та необхідне обладнання і зв'язок, консультації, рекламне забезпечення, проводять експертизу інноваційних проектів. Світова практика показує, що вартість створення одного робочого місця в межах інкубатора майже у три рази менша, ніж за традиційними підходами. Крім того, на користь таких форм інноваційної інфраструктури свідчить те, що в їх межах малі фірми менше вразливі до кризових явищ в еконо-

міці. Особливого значення створення інноваційної інфраструктури набуває на регіональному рівні з врахуванням регіональної специфіки. Для прикладу, у Львівській області фінансовий результат від звичайної діяльності малих підприємств у 2008-2009 рр. виявився від'ємним, питома вага збиткових підприємств зросла до 38 % від загальної кількості [9].

Одночасно варто запропонувати надання органами державного та місцевого управління економікою допомоги МСП у використанні нових прогресивних форм господарювання. В країнах ЄС за допомогою програм залучення малих та середніх підприємств до електронного зв'язку за ініціативою торгово-промислових палат, торговельних асоціацій та органів місцевого самоврядування зросла частка зазначених підприємств у електронній торгівлі та отримані ними доходи.

Важливо пропагувати і сприяти участі вітчизняних підприємств у проектах ЄС. На підвищення якості експертизи при проектуванні й організації інновацій, підготовку і консультування фахівців для роботи в сфері малого підприємництва спрямована робота значної кількості бізнес-організацій. Враховуючи це, доцільно скорегувати діяльність Українського фонду підтримки підприємництва, Державного агентства з інвестицій та інновацій на підтримку інноваційної активності сектора МСП, створення баз даних інноваційних ідей для розробки проектів, знаходження інвесторів, у формі так званих "бізнес-ангелів".

Загалом ці та інші заходи можна розглядати в контексті створення цілісної системи підтримки інноваційної діяльності, оскільки вона є більш ризикованою у порівнянні з іншими. Розвиток і впровадження інновацій має стати не лише умовою збереження конкурентоспроможності, а й технологічною необхідністю для підприємств малого та середнього бізнесу.

1. Андреев Н. В. Проблемы та перспективи інноваційної діяльності малих підприємств / Н.В. Андреев, Л.А. Мартинюк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
2. Андрощук Г. Інноваційна політика Європейського Союзу / Г. Андрощук, Р. Еннан // Наука та інновації. – 2009. – №5. – С. 85-97.
3. Гальчинський А. Інноваційна стратегія українських реформ / А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, В. Семіноженко. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
4. Інноваційна активність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.stat.gov.ua.
5. Глушко О. О. Технологічний розвиток економіки України / О. Глушко // Проблеми науки. – 2010. – №1. – С. 2-9.
6. Колодяжна І. В. Роль малого інноваційного підприємництва в умовах подолання економічної кризи / І. Колодяжна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua.
7. Мари Дж. Нелинейные дифференциальные уравнения в биологии / Дж. Мари. – М.: Мир, 1983. – 352 с.
8. Никифоров А. Є. Організаційні форми інноваційного підприємництва / А. Никифоров // Проблеми науки. – 2010. – №1. – С. 15-25.
9. Основні показники діяльності малих підприємств у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.stat.lviv.ua.
10. Плотинский Ю. М. Модели социальных процессов / Ю. М. Плотинский. – М.: Логос, 2001. – 296 с.
11. Федик М. О. Інноваційне підприємництво в Україні та роль малого бізнесу в його забезпеченні / М. О. Федик, А. В. Крутяк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkof.org>.
12. Фецулова Л. І. Інноваційна економіка: підручник / Л. Фецулова. – К.: Либідь. – 478 с.

Надійшла до редколегії 15.11.10

УДК 36:334.75

Л. Баранник, канд. екон. наук

СОЦІАЛЬНИЙ ПАКЕТ ЯК АТРИБУТ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розглянуто сутність соціального пакету, досвід його використання у зарубіжних компаніях, а також місце в українському підприємстві.

Ключові слова: соціальний захист, працююче населення, соціальний пакет, працівник, роботодавець.

The essence of a social paper-bag, the experience of his using in the foreign companies and the role in the Ukrainian are considering in the article too.

Key words: social protection, working people, social paper-bag, worker, employer.

Розвиток українського бізнесу, інтеграція України у світовий економічний простір ставить перед українськими підприємцями нові питання. Одним з них є участь

у соціальному захисті власних працівників. Багато компаній усвідомлюють, що їх відповідальність перед власними працівниками має стати нормою життя. Тому все